

केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प अंतर्गत
राबवावयाच्या कर्जविरहीत योजना व
त्यासाठी वापरावयाचा निधी यासंबंधी
मार्गदर्शक सूचना

महाराष्ट्र शासन
इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: न्युबयो-२०२३/प्र.क्र. ३३९/धसयो
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-३२
दि. ०८ ऑक्टोबर, २०२४

- वाचा :-** १) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रं. न्युबयो -२०१९/प्र.क्र. ८७/का.७,
दि. २९ जून, २०१३ .
२) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रं. आविवि -२०२२/प्र.क्र. ९५/
का.९, दि. १९ जूलै, २०२३ .
३) शासन निर्णय विजाभज व इमाव अणि विमाप्र कल्याण विभाग क्र. सीबीसी
/२०१९/ प्र.क्र. १२९/ मावक, दि. ०७.०८.२०१९
४) शासन निर्णय, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग, क्रं. न्युबयो -२०१९/
प्र.क्र. २४/अर्थसंकल्प, दि. १९ सप्टेंबर, २०१९

प्रस्तावना

शासन निर्णय, विजाभज व इमाव अणि विमाप्र कल्याण विभाग, दि. ७/८/२०१९ अन्वये आदिवासी विकास विभागामार्फत अनुसूचित जमातीसाठी सुरु असलेल्या योजनांच्या धर्तीवर धनगर समाजाच्या विकासासाठी विविध योजना राबविण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे. त्यानुषंगाने, भटक्या जमाती-क प्रवर्गातील धनगर समाजासाठी आवश्यक असलेल्या परंतू, अर्थसंकल्पीत निधी उपलब्ध नसलेल्या योजना/कार्यक्रम राबविण्यासाठी “केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प” (न्युक्लिअस बजेट) ही योजना राबविण्यास संदर्भाधिन शासन निर्णय क्रं. ०४ अन्वये मान्यता देण्यात आलेली आहे. सदर शासन निर्णयामधील परिच्छेद क्र.२ (अ) मध्ये सदर योजना राबविण्याबाबतची मार्गदर्शक तत्वे आदिवासी विकास विभागाच्या दि. २९/६/२०१३ च्या शासन निर्णयाच्या धर्तीवर, वेगळ्याने निर्गमित करण्यात येतील असे नमुद केले आहे. सदर बाब विचारात घेता, “केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प” (न्युक्लिअस बजेट) योजना राबविण्याबाबतची मार्गदर्शक तत्वे निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय :-

धनगर समाजाच्या विकास किंवा कल्याणाच्या दृष्टीने ज्या योजना स्थलकालानुरूप आवश्यक आहेत. तसेच, ज्या योजनांचा समावेश अर्थसंकल्पात किंवा केंद्रीय निधीतून राबविण्यात येणाऱ्या योजनांमध्ये नाही, अशा अभिनव स्वरूपाच्या स्थानिक महत्त्वाच्या योजना, तांत्रिक औपचारिकतेमुळे दीर्घ कालावधीकरीता अडकून न पडता स्थानिक पातळीवर तातडीने आणि प्रभावीपणे कार्यान्वित करून त्यांचा लाभ गरजू धनगर समाजाला प्रत्यक्ष मिळवून देणे हा “केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प” (न्युक्लिअस बजेट) या योजनेचा गाभा आहे. त्यासाठी धनगर समाजाच्या विकासाच्या दृष्टीने सुयोग्य अशा विविध कार्यक्रमांना स्थानिक पातळीवर निर्मिती व मंजूरीचे अधिकार प्रदान करून सदर कार्यक्रम तातडीने कार्यान्वित करता यावेत यासाठी उपरोक्त संदर्भीय शासन निर्णय व सध्याच्या बदललेल्या परिप्रेक्ष्यामधील बाबी विचारात घेवून न्युक्लिअस बजेट/ केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प योजना (Nucleus Budget) राबविण्यास शासन मान्यता देत आहे.

२. न्युक्लिअस बजेटची संकल्पना संक्षेपात खालील प्रमाणे आहे-

“केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प” (न्युक्लिअस बजेट) या निधीतून कार्यान्वित करावयाच्या योजना प्रामुख्याने धनगर समाजातील व्यक्ती व कुटुंब केंद्रबिंदु मानून त्यांचे जीवनमान वाढविण्याच्या दृष्टीने राबविल्या जाव्यात, याकरिता न्युक्लिअस बजेट योजनेचा मुळ उद्देश लक्षात घेवून खाली दर्शविल्या प्रमाणे योजनेचे प्रमुख ३ गट पाडण्यात येत आहेत :-

- अ गट- उत्पन्न निर्मितीच्या किंवा उत्पन्न वाढीच्या योजना
- ब गट - प्रशिक्षणाच्या योजना / कौशल्य विकास कार्यक्रम
- क गट- मानव संसाधन संपत्ती विकासाच्या कल्याणात्मक योजना

अ) उत्पन्न निर्मितीच्या किंवा उत्पन्न वाढीच्या योजना -:

या गटात सर्वसाधारणपणे खालील बाबी समाविष्ट राहतील-

- १) धनगर समाजाच्या व्यवसायास पुरक असलेल्या शेती वा तत्सम व्यवसायाशी संबंधित योजना व त्यासाठी आवश्यक त्या मुलभूत सोईसुविधा पुरविणे व त्यानुषंगाने आवश्यक यंत्रसामग्री खरेदी करणे यासारख्या योजनांचा समावेश यामध्ये असेल.
- २) स्वतःच्या जमिनीवर चारा-कुरणे निर्मिती तसेच, शेतीच्या बांधावर उत्पन्न देणाऱ्या वृक्षांची लागवड करणे.
- ३) कोणत्या भागात कोणत्या व्यवसायास वाव आहे याचा विचार करणेसाठी जिल्हा उद्योग केंद्राचे निरीक्षक व इतर मागास बहूजन कल्याण निरीक्षक यांची मदत घेवून माहिती तयार करून त्याप्रमाणे व्यवसाय निर्मितीसाठी सहाय्य करणे .
- ४) धनगर समाजातील युवक / युवती / महिला / पुरुष यांचे बचत गट /स्वयंसहायता गट/ स्वयं रोजगार संस्था याकरिता स्वयं रोजगारासाठी योजना प्रस्तावित करता येतील.
- ५) ज्या योजनांचा समावेश अर्थसंकल्पात किंवा केंद्र शासनाच्या निधीतून राबविल्या जाणाऱ्या योजना / नियमित योजनांमध्ये आहे, अशा योजना या गटांतर्गत घेवू नयेत.

अ गटातील योजनांचे अर्थसहाय्य देतांना अनुदानाची मर्यादा -

"अ" गटात घेण्यात येणाऱ्या कोणत्याही व्यवसाय/उपक्रमासाठी लाभाची कमाल मर्यादा खालीलप्रमाणे राहिल.-

अ. क्र	लाभाचे स्वरूप	लाभाची आर्थिक कमाल मर्यादा
१)	वैयक्तिक/कुटुंब	रु.१,००,०००/-
२)	सामुहिक गट	रु.१०,००,०००/-

"अ" गटात घेण्यात येणाऱ्या कोणत्याही व्यवसायाची आवश्यकतेनुसार, अंदाजीत रक्कम निश्चित करण्यात येईल. सदर अंदाजित रक्कमेच्या ८५ टक्के परंतू, रुपये

१,००,०००/- पेक्षा अधिक नाही या मर्यादेत वैयक्तिक लाभार्थ्यास लाभ अनुज्ञेय राहिल. सदर गटात येणाऱ्या योजनांसाठी लाभार्थ्यांनी प्रकल्प किंमतीच्या १५ टक्के रक्कम भरणा केल्यानंतरच सदर अंदाजित प्रकल्प किंमतीच्या ८५ टक्के परंतु, रुपये १,००,०००/- पेक्षा अधिक नाही या मर्यादेत वैयक्तिक लाभार्थ्यास लाभ अनुज्ञेय राहिल. अशा उत्पन्न निर्मिती अथवा उत्पन्न वाढीच्या योजनेत अनुदानाच्या रक्कमेव्यतिरिक्त उरलेली १५ टक्के रक्कम ही लाभार्थ्यांने स्वतःची वर्गणी म्हणून ३ महिन्यांच्या कालावधीत स्वतः सहायक संचालक, इ.मा.ब.क. कार्यालयात भरणे बंधनकारक राहिल. त्याशिवाय सदर लाभार्थी अपेक्षित योजनेच्या लाभास पात्र ठरणार नाही.

सदरहू योजनेंतर्गत, धनगर समाजातील किमान ५ लाभार्थी एकत्र आले तर, सामुहिक प्रकल्प मंजूर करता येतील. अशा प्रकल्पांना देखील प्रकल्प किंमतीच्या प्रकल्प किंमतीच्या १५ टक्के रक्कम भरणा केल्यानंतरच सामुहिक लाभ अनुज्ञेय राहिल. अशा सामुहिक योजनांना कमाल रुपये १०,००,०००/- च्या मर्यादेत अर्थसहाय्य देता येईल .

ब) प्रशिक्षणाच्या योजना / कौशल्य विकास कार्यक्रम :-

या गटात सर्वसाधारणपणे धनगर समाजातील उमेदवारांना स्वयंरोजगार सुरु करण्यासाठी वा रोजगार / नोकरी मिळविण्यासाठी आवश्यक पात्रता विकसन प्रशिक्षण कार्यक्रमांचा यामध्ये समावेश राहिल. तथापि, यामध्ये महाज्योती सारख्या शासनाच्या इतर प्रशिक्षण संस्थामार्फत देणारे येणारे प्रशिक्षणाबाबतचे कार्यक्रम यामधून वगळण्यात येतील.

सदरहू प्रशिक्षण कार्यक्रमासाठी तज्ञ व्यक्तींमार्फत/संबंधित महामंडळामार्फत/ स्वयंसेवी संस्थेमार्फत आवश्यक ते प्रशिक्षण देण्यात यावे. तसेच, उपरोक्त प्रशिक्षणासाठी पूर्वी झालेल्या प्रशिक्षणापैकी किमान ३३ टक्के प्रशिक्षणार्थींना किमान ६ महिने नोकरी लागली असेल वा स्वयंरोजगार निर्मिती झाली असेल तरच त्या प्रशिक्षणासाठी सदर व्यक्तींना/ महामंडळाला/ संस्थेला दुसऱ्या वर्षी काम देण्यासाठी सहमती देण्यात येईल.

ब गटातील प्रशिक्षण योजनेंतर्गत लाभार्थ्यांने सहभाग प्रशिक्षण शुल्काच्या २ टक्के किंवा रु. ५००/- या पैकी जे कमी असेल इतकी रक्कम प्रशिक्षणासाठी निवड केलेल्या संस्थेकडे प्रशिक्षण सुरु होण्यापूर्वी जमा करावी. लाभार्थ्यांनी प्रशिक्षण यशस्वीरित्या पुर्ण केल्यानंतर त्यांनी भरलेला सहभाग त्यांना विद्यावेतन स्वरूपात परत करण्यात येईल.

क) मानव साधन संपत्ती विकासाच्या कल्याणात्मक योजना :-

- या गटामध्ये खालील बाबी समाविष्ट राहतील-

- १) क्रीडा, कला, साहित्य, संस्कृती संवर्धनासाठीच्या योजना/उपक्रमांना सहाय्य. (जसे की- धनगर समाजाच्या पारंपारीक कलाकृतीचे प्रदर्शन, नृत्यकलेचे जतन व संवर्धन उपक्रम, क्रीडा स्पर्धा आयोजन तसेच धनगर समाजातील उमेदवारांना राष्ट्रीय / आंतरराष्ट्रीय क्रीडा स्पर्धेसाठी पात्रता विकसन प्रशिक्षण, अशा प्रशिक्षणांच्या प्रशिक्षकांचे मानधन, युवा क्रीडा मंडळ / महिला क्रीडा मंडळ यांसारखे रचनात्मक उपक्रम)

- २) धनगर समाजाच्या सर्वांगीण विकासाच्या अनुषंगाने, आवश्यक गुणवत्ता व व्यक्तीमत्त्व विकास, महिला सक्षमीकरण, व्यवस्थापन कौशल्य यांसारखे विकासात्मक उपक्रम राबविणे.
- ३) धनगर बहूल क्षेत्रातील धनगर समाजाच्या उत्थानासाठी आवश्यक असलेले समुह दृष्टीकोन आधारित प्रकल्प राबविणे .
- ४) न्युक्लिअस बजेट योजना व धनगर समाजाच्या सर्वांगीण विकासासाठी राबविण्यात येणा-या विविध योजनांचे मुल्यमापन करण्याकरिता बाह्य संस्थांची मदत घेण्यासाठी न्युक्लिअस बजेट योजनेतून अर्थसहाय्य योजना प्रस्तावित करता येईल.
- ५) उपरोक्त उल्लेखित “क” गटातील घटकांसाठी लाभाची आर्थिक कमाल मर्यादा खालीलप्रमाणे राहिल-

आ.क्र	लाभाचे स्वरूप	लाभाची आर्थिक कमाल मर्यादा
१)	वैयक्तिक/कुटूंब	रु.१,००,०००/-
२)	सामुहिक/गट	रु.१०,००,०००/-

४. योजनेच्या अटी व शर्ती-

या योजनेतून मुलभूत सोयी किंवा पदनिर्मिती यावर खालील निर्बंध राहतील. तसेच योजना आराखडा निर्मिती व त्यास प्रसिध्दीबाबत तसेच योजनेचा लाभ देताना खालील अटी व निर्देशांचे पालन करणे बंधनकारक राहिल.

- १) या निधीतून मंजुर होणाऱ्या योजना राबविण्यासाठी कोणतेही नवीन पद निर्माण करता येणार नाही. परंतु योजनेचे स्वरूप लक्षात घेवून केवळ अल्पावधीकरीता सार्वजनिक बांधकाम विभागाचे कुशल / अकुशल दराच्या आधारे अत्यावश्यक तेथे काही व्यक्तीच्या सेवांचा उपयोग या कामासाठी करून घेता येईल.
- २) योजनेची अंमलबजावणी, सर्वेक्षण, मुल्यमापन, सनियंत्रण, प्रचार व प्रसिध्दी, साहित्य वाटपाच्या अनुषंगिक खर्च याकरीता योजनेच्या एकूण खर्चाच्या २ टक्के खर्च अनुज्ञेय राहिल.
- ३) शासनाच्या इतर कोणत्याही स्रोतातून देय नसणाऱ्या तसेच अभिनव व आवश्यक योजनांसाठीच सदर योजना अनुज्ञेय राहिल.
- ४) ज्या योजनांचा समावेश नियमित अर्थसंकल्पात किंवा केंद्र शासनाच्या नियमित योजनांमध्ये आहे अशा योजना न्युक्लिअस बजेट योजनेअंतर्गत राबविता येणार नाहीत.
- ५) योजनेची अंमलबजावणी समुह दृष्टिकोन (Cluster approach) पध्दतीने करावी.
- ६) केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प योजनेतर्गत लाभार्थ्यांना कर्ज देणे अपेक्षित नाही .
- ७) प्रस्तावित योजनेचा लाभ ज्या ठिकाणी द्यावयाचा आहे त्या ठिकाणी सदर योजनेस वाव असल्याबाबत सहायक संचालक यांनी खात्री करणे आवश्यक आहे.

- ८) योजनेचे लाभार्थी फक्त भटक्या जमाती क प्रवर्गातील धनगर समाजाचेच असतील. तसेच, दारिद्र्यरेषेखालील व कायमस्वरूपी भटकंती, बेघर असणाऱ्या कारणे लाभार्थ्यांना प्राधान्य देण्यात यावे.
- ९) शासन निर्णयात नमुद वित्तीय मर्यादेपेक्षा प्रती लाभार्थी अधिक खर्च करता येणार नाही.
- १०) योजना राबविल्यानंतर योजनेचे मुल्यमापन करण्यात येईल. लाभार्थ्यांच्या जीवनमानात झालेला बदलाबाबत अहवाल तयार करण्यात येवून तो वरिष्ठ कार्यालयास सादर करण्यात यावा.
- ११) शासनाने व संचालनालयाने वेळोवेळी निर्गमित केलेले शासन निर्णय, परिपत्रके व मार्गदर्शक सुचनांचे काटेकोर पालन करणे बंधनकारक आहे.
- १२) लाभ दिलेल्या लाभार्थ्यांची माहिती विहित विवरणपत्रात जतन करावी व याबाबत नोंदवही (रजिस्टर) ठेवून ती अद्ययावत ठेवण्यात यावी .
- १३) लाभार्थ्यांकडून प्राप्त अर्जाची यादी, त्यामधील पात्र अर्जदारांची यादी व अपात्र अर्जदार व त्यांच्या अपात्रतेचे कारणांची यादी (संगणकीकृत) कार्यालयाबाहेर जनतेच्या सहजपणे निदर्शनास येईल अशा जागी लावणे बंधनकारक राहिल. जेणेकरून, योजना पारदर्शक पध्दतीने राबविली जाईल.
- १४) लाभाची व्दिरुक्ती होणार नाही याबाबत खात्री करण्यात यावी.
- १५) प्रस्तुत योजनेतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या योजना प्रतिवर्षी/वारंवार राबविण्यात आलेली असल्यास (लाभार्थ्यांच्या मागणीनुसार) सदर योजनेचे मुल्यमापन करून स्वयंस्पष्ट अभिप्रायासह नियमित योजनेत समाविष्ट करण्यासाठी प्रस्तावित करण्यात येईल. याबाबतची जबाबदारी सहायक संचालक यांची राहिल.

५) न्युक्लिअस बजेट योजनेतर्गत जिल्हानिहाय वार्षिक वित्तीय आराखडा मंजूरीचे वित्तीय अधिकार खालीलप्रमाणे असतील-

अ क्र	मंजूरी देणारे सक्षम अधिकारी	प्रति जिल्हा आराखडा मर्यादा कमाल रूपये
१.	संबंधित जिल्हयाचे सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग	रु. १,००,००,०००/-
२.	संबंधित प्रादेशिक उपसंचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण (प्रादेशिक विभाग)	रु. १,५०,००,०००/-
३.	संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण संचालनालय, पुणे	रु. २,००,००,०००/-
४.	प्रधान सचिव, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग	रु. २,००,००,०००/- व त्या पुढील

६. निर्देश समितीची रचना व कार्यपध्दती -

निम्नस्तरीय निर्देश समिती व उच्चस्तरीय निर्देश समिती अशा दोन स्वतंत्र समित्या राहतील.

१) निम्नस्तरीय निर्देश समितीची रचना :

१. संबंधित जिल्हयाचे सहायक संचालक, इतर मागास बहूजन कल्याण: - अध्यक्ष
२. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद :- सदस्य
३. जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, जिल्हा परिषद :- सदस्य
४. शिक्षणाधिकारी:- सदस्य
५. सहायक आयुक्त, जिल्हा कौशल्य विकास रोजगार व उदयोजकता मार्गदर्शन केंद्रे:- सदस्य
६. संबंधित जिल्हयाचे जिल्हा महाव्यवस्थापक, जिल्हा उदयोग केंद्र :- सदस्य
७. संबंधित विभागाचे योजना प्रस्तावित करणारे आणि किंवा अंमलबजावणी करणारे अधिकारी किंवा संबंधित स्वयंसेवी संस्था :- सदस्य
८. इतर मागास बहूजन कल्याण अधिकारी :- सदस्य सचिव

• निम्नस्तरीय निर्देश समितीची कार्यपध्दती व अपेक्षित भूमिका:-

- यामध्ये सहायक संचालकस्तरीय निम्नस्तरीय निर्देश समितीने वार्षिक आराखडयामध्ये प्रस्तावित गट अ ब व क मधील योजनांची आवश्यकता व उपयोगिता तपासणे आवश्यक राहिल. जसे की, प्रस्तावित उत्पन्न निर्मितीच्या /वाढीच्या योजना हया स्थानिक गरजेनुसार आवश्यक आहेत काय ? प्रस्तावित ठिकाणी सदर व्यवसायास वाव आहे का ? इत्यादी बाबी तसेच मागील वर्षभरात लोकप्रतिनिधी / लाभार्थी यांचेकडून प्राप्त मागणी / तक्रारी विचारात घेवून, समितीने त्या अनुषंगाने योग्य व निवडक योजना प्रस्तावित करणे आवश्यक आहे.
- संबंधित सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांनी पुढील आर्थिक वर्षात न्युक्लिअस बजेट अंतर्गत घ्यावयाचे योजनांचे किंवा कार्यक्रमांचे प्रस्ताव विविध विभागाच्या / खात्याच्या जिल्हास्तरीय अधिका-यांकडून मागवून घ्यावे व निम्नस्तरीय निर्देश समितीच्या संमतीने एक वार्षिक प्रारूप आराखडा पुढील आर्थिक वर्ष सुरु होण्यापुर्वी येणाऱ्या ३१ जानेवारी पुर्वी तयार करावा.
- सदर आराखडा हा जिल्हयास प्राप्त निधीच्या मर्यादेतच असावा. या आराखडयास उच्चस्तरीय निर्देश समितीकडून माहे, फेब्रुवारी अखेर मान्यता घ्यावी. मात्र उपलब्ध आर्थिक तरतुद व कालानुरूप अत्यावश्यक गरजा किंवा महत्वाचे संदर्भ लक्षात घेवून वार्षिक नियोजनात त्यानुसार, अंशतः बदल करण्याचे अधिकार उच्चस्तरीय निर्देश समिती समितीला राहतील.
- योजनांचा लक्षांक निश्चित करताना जिल्हा कार्यक्षेत्रातील शक्यतोवर सर्व तालुक्यातील लाभार्थींना लाभ मिळेल याची दक्षता घ्यावी. अपवाद- काही योजनांचा प्रत्यक्ष परिणाम क्लस्टर पध्दतीने राबविल्याचे दिसत असल्यास ही अट लागू राहणार नाही.
- सदर क्लस्टर तालुका निहाय निश्चित व्हावेत म्हणजे प्रत्येक तालुक्याचा निधी त्याच तालुक्यात खर्च होईल याबाबत सहायक संचालकस्तरीय निर्देश समितीने चर्चा करून निर्णय घ्यावा.

- प्रथम महात्मा ज्योतिबा फुले संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, जिल्हा नियोजन समिती व जिल्हा सांख्यिकी अधिकाऱ्यांकडे असलेले सांख्यिकी माहितीप्रमाणे, जिल्हा कार्यक्षेत्रातील गरजा/अनुशेष यांचे विश्लेषण करणे व स्थानिक भटक्या जमाती -क प्रवर्गातील धनगर समाजाच्या आमदारासोबत बैठक घेऊन, स्थानिक गरजावर आधारित उपक्रम निश्चित करून आराखडा तयार करावा व त्याचे इतिवृत्त तयार करण्यात यावे.
- सदर आराखडा संबंधित प्रादेशिक उपसंचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण यांना मंजूरीसाठी सादर करतांना सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांनी त्यासोबत बैठकीचे इतिवृत्त सोबत सादर करावे.
- सर्व सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांनी आराखड्यात मंजूर योजनांना प्रतिवर्षी माहे मार्च अखेरपर्यंत प्रसिद्धी द्यावी. जाहिरात देवून लाभार्थी अर्ज मागवून, पात्र / अपात्र / प्रतीक्षा यादीवरील लाभार्थीची संगणकीकृत यादी माहे एप्रिल पर्यन्त तयार करावी. योजनेच्या लक्षांकाप्रमाणे लाभार्थी यादीचा जेष्ठतेनुसार उपयोग करावा व उर्वरीत प्रतीक्षा यादीचा भाग पुढील वर्षी उपयोग करावा. सदर योजना पुढील वर्षी राबविणे प्रस्तावित नसल्यास सदर यादी रद्द समजण्यात यावी.
- तसेच लाभार्थी यादीस प्रथम / द्वितीय निर्देश समितीच्या मान्यतेची आवश्यकता राहणार नाही. मात्र, सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांनी जेष्ठतम लाभार्थ्यांसच लाभ देण्याची कार्यवाही करावी.
- लाभार्थ्यांकडून प्राप्त अर्जाची यादी, त्यामधील पात्र अर्जदारांची यादी, अपात्र अर्जदारांची यादी (त्यांच्या अपात्रतेच्या कारणांसह संगणकीकृत करून कार्यालयाबाहेर जनतेच्या सहजपणे निदर्शनास येईल अशा जागी लावणे बंधनकारक राहिल.) तसेच शक्यतोवर पात्र / अपात्रते बाबत लाभार्थीस कळविण्यात यावे.
- विविध विभागाचे/खात्याचे जिल्हास्तरीय अधिकारी न्युक्लिअस बजेट खालील योजनेच्या परिणामकारक अंमलबजावणीस जबाबदार राहतील. संचालक, इमाबक पुणे यांनी अशा अधिका-यांकडून व खाजगी यंत्रणेकडून वेळोवेळी प्रगती अहवाल मागवतील. या योजना उद्दिष्टानुरूप राबविल्या जातात किंवा नाही यासंबंधी वेळोवेळी निरीक्षण करण्याचे अधिकार संबंधित जिल्हयाचे सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण यांना राहतील. सहायक संचालक हे वेळोवेळी योजनेच्या प्रगतीविषयी संचालकस्तरीय द्वितीय निर्देश समितीला माहिती देतील.
- अंमलबजावणी यंत्रणा (शासकीय + खाजगी) योजनेच्या अटी व शर्तीनुसार योजना पूर्ण झाल्यापासून तीन महिन्यांचे आत सहायक संचालक यांचेकडे अहवाल व उपयोगिता प्रमाणपत्र सादर करतील .
- निम्न स्तरीय निर्देश समितीचे अध्यक्ष म्हणून सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांनी दर तीन महिन्यात कमीत कमी एक वेळा त्यांचे कार्यक्षेत्रात निम्नस्तरीय निर्देश समिती व संबंधित अंमलबजावणी यंत्रणेची व खाजगी संस्थांची बैठक घेवून योजनांच्या अंमलबजावणीचा आढावा घ्यावा आणि आवश्यकतेनुसार नवीन / सुधारित योजनांना मंजूरी प्राप्त करून घ्यावी.

- निर्देश समितीच्या प्रत्येक सभेचे इतिवृत्त तयार करण्यात यावे व त्याचे जतन करण्यात यावे. यावर सहायक संचालकस्तरीय निम्नस्तरीय निर्देश समितीच्या सर्व सदस्यांनी स्वाक्षरी करावी.
- जनतेच्या संदर्भात एका दृष्टीक्षेपात माहिती उपलब्ध होण्याच्या उद्देशाने यासोबत जोडलेल्या सहपत्रामध्ये विहित नमुन्यात माहिती संकलित करावी. तसेच सदर माहिती अद्ययावत राहिल याची दक्षता सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांनी घ्यावी.
- सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग कार्यालयामार्फत लाभार्थ्यांने अर्जात ज्या योजनेचा लाभ देण्याची विनंती केलेली आहे, अशा योजनेचा लाभ देण्यासाठी लाभार्थी पात्र असल्याबाबत कागदपत्रे तपासणे व गरजेनुसार स्थान भेट होणे बंधनकारक आहे.
- ज्या जिल्हयात कायमस्वरुपी भटकंती करणारे भटक्या जमाती-क प्रवर्गातील धनगर समाजातील लोकसंख्येचे प्रमाण लक्षात घेवून त्या प्रमाणात न्युक्लिअस बजेट योजनेतर्गत त्यांच्या विकासाच्या विविध योजना राबविण्यात याव्यात, त्याचा तपशील स्वतंत्रपणे जतन करावा.
- न्युक्लिअस बजेट अंतर्गत, ज्या योजना राबवावयाच्या आहेत त्यामध्ये लाभार्थींना कर्ज पुरविणे अपेक्षित नाही. ज्या योजनांमध्ये लाभार्थींना १०० टक्के पेक्षा कमी अनुदान अनुज्ञेय आहे. अशा प्रकारच्या योजनांमध्ये उर्वरित रक्कम लाभार्थींचा सहभाग मानण्यात येणार असून ती रक्कम लाभार्थींनी स्वतः सहायक संचालक कार्यालयात अगोदर भरणे बंधनकारक राहिल त्याशिवाय सदर लाभार्थी अपेक्षित योजनेच्या लाभास पात्र ठरणार नाही.
- अर्थसंकल्पात तरतुद असलेल्या एखादी योजना अत्यावश्यक आणि अपवादात्मक परिस्थितीत न्युक्लिअस बजेट मधून राबविणे आवश्यक असल्यास अशा प्रकरणास शासनाची पूर्व मान्यता घ्यावी लागेल. त्यासाठी पुरेशा समर्थनासह विहित मार्गाने संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण संचालनालय, पुणे यांचेकडे मंजूरीसाठी प्रस्ताव प्रथम निर्देश समितीच्या शिफारशीसह शासनास सादर करावा लागेल. शासन मान्यतेशिवाय अशी योजना राबविता येणार नाही.
- शासनाने विहित केलेल्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार जे कार्यक्रम न्युक्लिअस बजेटअंतर्गत घेता येत नाहीत, परंतु स्थानिक परिस्थितीनुसार खास कार्यक्रम / योजना घेणे अत्यावश्यक आहे असे प्रथम निर्देश समितीला वाटल्यास सदरहू समितीने त्याबाबतचा प्रस्ताव विहित मार्गाने संचालनालयास मंजूरीसाठी सादर करावा.
- लाभार्थ्यांस अनुदान दिल्यानंतर त्याने व्यवसाय सुरु केला किंवा नाही याची स्थानभेट देवून पाहणी इतर मागास बहुजन कल्याण निरीक्षकामार्फत करण्यात यावी व त्यांनी त्याचा सविस्तर अहवाल सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांना सादर करावा. सदर अहवालासोबत आवश्यकतेनुसार कामाशी संबंधित फोटोग्राफ जोडण्यात यावेत. अहवालाच्या आधारे संबंधित जिल्हयाचे सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण यांनी आवश्यकता असल्यास पुढील कार्यवाहीबाबत निर्णय घ्यावा.
- योजनेचे स्वरुप लक्षात घेवून त्यानुषंगाने Geo- Tagging करण्यात यावे.
- संबंधित जिल्हयाचे सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांनी वरिष्ठ कार्यालयांनी विहित केलेल्या नमुन्यात योजनेचा (तरतुद, खर्च, लक्षांक व साध्य इ.बाबतचा

- अहवाल तसेच विहित केलेल्या नमुन्यातील माहिती प्रादेशिक उपसंचालक, इतर मागास बहुजन यांना प्रतिमाह सादर करावी.
- योजना ज्या आर्थिक वर्षासाठी मंजुर झाली असेल त्याच आर्थिक वर्षात योजनेची अंमलबजावणी पूर्ण करण्यात यावी. तसेच संपुर्ण योजनेसाठी आवश्यक तरतुद राखीव ठेवण्याबाबत योजनेच्या सुरुवातीस मंजूरी घेण्यात यावी.
 - सदर योजनेत खरेदी करणे अपेक्षित नाही.
 - न्युक्लिअस बजेटअंतर्गत देण्यात येणारा लाभ हा प्रत्यक्ष लाभ हस्तांतरण पद्धतीने (DBT) देण्यात यावा.
 - लाभार्थी दुरुक्ती होणार नाही याची काळजी घेण्यात यावी. तसेच लाभार्थी द्विरुक्ती टाळण्यासाठी आवश्यक संगणक आज्ञावली संचालक,इ.मा.ब.क, पुणे यांचे मार्फत सर्व सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग कार्यालयांना उपलब्ध करून दिली जाईल.
 - एखादी योजना सलग ०३ वर्षे वा अधिक काळासाठी राबविण्यात येत असल्यास किंवा तसे अपेक्षित असल्यास सदर योजना नियमित योजनेत समाविष्ट करण्याबाबत स्वयंस्पष्ट अभिप्रायासह प्रस्ताव सादर करण्याची जबाबदारी या समितीची राहिल .
 - न्युक्लिअस बजेट अंतर्गत योजनांच्या अंमलबजावणीविषयी परिणामकारकता व लाभ यासंबंधी योजनांचे स्वयंमुल्यमापन करण्याची जबाबदारी प्रामुख्याने, सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांची राहिल.
 - लाभार्थ्यांने एखादया योजनेचा लाभ घेतल्यास सदर लाभार्थी पुढील ०५ वर्षांनंतरच सदरहू योजनेचा लाभ घेण्यास पात्र राहिल.

(०२) उच्चस्तरीय निर्देश समिती रचना :-

- १) संबंधित प्रादेशिक उपसंचालक,इतर मागास बहुजन कल्याण : अध्यक्ष
- २) संबंधित जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त :- सदस्य
- ३) संबंधित विभागाचे योजना प्रस्तावित करणारे आणि किंवा अंमलबजावणी करणारे अधिकारी : सदस्य
- ४) संबंधित उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी ,नगर पंचायत : सदस्य
- ५) सहायक आयुक्त,जिल्हा कौशल्य विकास रोजगार व उदयोजकता मार्गदर्शन केंद्रे: सदस्य
- ६) संबंधित जिल्हयाचे जिल्हा महाव्यवस्थापक,जिल्हा उदयोग केंद्र - सदस्य
- ७) संबंधित जिल्हयाचे सहाय्यक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग : सदस्य सचिव

उच्चस्तरीय निर्देश समितीची कार्यपध्दती / भूमिका :-

प्रादेशिक उपसंचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांनी प्रथम निर्देश समितीने सादर केलेल्या प्रारूप आराखड्याची तपासणी करून पुढील आर्थिक वर्षात राबवावयाच्या योजना निश्चित करून प्रारूप आराखडा पुढील आर्थिक वर्ष सुरु होण्यापुर्वी व माहे फेब्रुवारी अखेरपर्यंत मंजुर करावा. प्रारूप आराखडा मंजुर करण्यापूर्वी प्रादेशिक उपसंचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांनी संबंधित सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांची बैठक घेवून

प्रत्यक्ष झालेल्या चर्चेनुसार, प्रारूप आराखडा मंजूर करावा व मंजूर झालेल्या संकलित प्रारूप आराखड्याची प्रत संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण संचालनालय, पुणे सादर करावी.

७. सदर आराखडा सादर करताना प्रादेशिक उपसंचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण यांनी खालील बाबी विचारात घ्याव्या -

- १) प्रस्तावित केलेल्या योजना नियमित योजनेत समाविष्ट नाही. तसेच त्यांची स्थानिक स्तरावर आवश्यकता आहे, याची खात्री करावी.
- २) पुढील वर्षाचा प्रारूप आराखडा मंजूर करण्यापूर्वी चालू वर्षात राबविलेल्या योजनांचा तपशीलवार आढावा घेण्यात यावा.
- ३) प्रारूप आराखड्यात मंजूर केलेल्या योजनांचे राबविण्यात येतील याची दक्षता प्रादेशिक उपसंचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांनी घेणे आवश्यक आहे.
- ४) सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांचेकडून प्रतिमाह खर्च अहवाल व इतर माहिती प्राप्त करून घ्यावी. त्याचा संकलित अहवाल संचालनालयास दरमहा सादर करण्याची जबाबदारी संबंधित प्रादेशिक उपसंचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांची राहिल. शासन निर्णयात विहित केलेल्या विविध नमुन्यातील माहिती संगणकीकृत करून संकलित करण्यात यावी व वेळोवेळी संचालनालयास व शासनास सादर करावी.
- ५) संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण संचालनालय, पुणे यांनी सुध्दा दरवर्षी किमान १० टक्के योजनांची प्रत्यक्ष पाहणी करावी. संचालक, पुणे यांचे कार्यालयातील लेखापरीक्षण पथकाच्या सहाय्याने संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण संचालनालय, पुणे यांनी न्युक्लिअस बजेट अंतर्गत केलेल्या योजनांचे लेखापरीक्षण करावे व त्याआधारे सुध्दा मुल्यमापन करावे.
- ६) योजनांची फलनिष्पत्ती तपासण्यासाठी शासकीय यंत्रणा किंवा त्रयस्थ स्वयंसेवी संस्थेची नेमणूक संचालक, पुणे यांचेमार्फत करण्यात येईल. सदर यंत्रणेस आवश्यक ती माहिती उपलब्ध करून देण्याबाबत संबंधित निर्देश समितीने आवश्यक ती कार्यवाही करावी. सदर यंत्रणेकडून मुल्यमापन अहवाल संचालक कार्यालयास सादर करण्यात येईल. यंत्रणेचे देयक जिल्हा स्तरावर मुल्यमापनासाठी राखीव ठेवलेल्या २ टक्के निधीतून अदा करण्यात येईल.
- ७) वरील दोन्ही निर्देश समित्यांनी फेब्रुवारी अखेर आराखडा मंजूर होताच तातडीने योजनानिहाय मसुदा तयार करून त्यास मार्च अखेर मंजुरी द्यावी व मंजूर योजनांना प्रसिध्दी देवून एप्रिल अखेरपर्यंत योजनेचा प्रत्यक्ष अंमलबजावणी सुरुवात होईल अशी दक्षता घेणे बंधनकारक राहिल.

८) योजनांसाठी लाभार्थी निवड करणे :-

केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प योजने अंतर्गत अ ब व क गटातील लाभार्थी निवड कार्यपध्दती, लाभार्थी निकष इ. बाबत सविस्तर मार्गदर्शक सुचना परिशिष्ट ब मध्ये नमुद आहेत.

९) प्रशिक्षण / सेवा पुरविणाऱ्या संस्थांची निवड

केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प योजनेअंतर्गत मंजूर केलेल्या/प्रस्तावित केलेल्या योजनांची अंमलबजावणी करण्याकरीता सर्वप्रथम शासकीय संस्था /शासनाने विशिष्ट प्रशिक्षण कार्यक्रम

राबविण्यास मान्यता दिलेल्या शासकीय संस्था यांना प्राधान्य देण्यात यावे. अशा संस्था उपलब्ध होत नसतील तर परिशिष्ट- अ मधील मार्गदर्शक सुचनेनुसार संस्थेची निवड करावी.

११) संनियंत्रण:-

सदर योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी संचालक, इतर मागास बहूजन कल्याण संचालनालय, पुणे हे नियंत्रक अधिकारी म्हणून काम पाहतील. संचालक, इतर मागास बहूजन कल्याण संचालनालय, पुणे यांनी सदर आर्थिक वर्षात प्राप्त तरतूद संबंधित प्रादेशिक उपसंचालक, इतर मागास बहूजन कल्याण यांना वितरित करावी. संबंधित प्रादेशिक उपसंचालक, इतर मागास बहूजन कल्याण हे आहरण व संवितरण अधिकारी राहतील. त्यानुसार त्यांचे कार्यक्षेत्रातील सहायक संचालक यांना निधी मंजूर करण्यात येईल. स्वतःच्या कार्यक्षेत्रातील जिल्हानिहाय निधीचे पुनर्वितरण करण्याचे अधिकार संबंधित जिल्हयाचे सहायक संचालक, इतर मागास बहूजन कल्याण यांना राहतील.

न्युक्लिअस बजेट / केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प या योजनेवर होणारा खर्च मागणी क्रमांक झेडजी-३, २२२५, अनुसूचित जाती अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्ग व अल्पसंख्यांक यांचे कल्याण, ०३, मागासवर्गीयांचे कल्याण (०४) (०९) भटक्या जमाती क प्रवर्गातील धनगर समाजासाठी आवश्यक असलेल्या परंतू, अर्थसंकल्पिय निधी उपलब्ध नसलेल्या योजना/(कार्यक्रम) राबविण्यासाठी केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प (न्युक्लिअस बजेट) (कार्यक्रम) ३९, सहायक अनुदाने (वेतनेत्तर) (२२२५ एफ ३८९) या लेखाशिर्षाखाली करण्यात आलेल्या तरतुदीमधून भागविण्यात यावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४१०१०१३४७०४६३३४ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(दिनेश चव्हाण)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत-

- १) मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई..
- ३) मा. विरोधी पक्षनेता, विधानपरिषद/विधानसभा, विधानभवन, मुंबई.
- ४) मा.मंत्री, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग यांचे खाजगी सचिव,मंत्रालय, मुंबई.
- ५) सर्व विधानपरिषद/विधानसभा सदस्य, विधानभवन, मुंबई.
- ६) मा. मुख्य सचिव यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ७) सर्व मंत्रालयीन विभागाचे अप्पर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव,मंत्रालय, मुंबई.
- ८) प्रधान सचिव, (इतर मागास बहुजन कल्याण) यांचे स्वीय सहायक,मंत्रालय,मुंबई.
- ९) संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण संचालनालय,महाराष्ट्र राज्य,पुणे.
- १०) मा.महालेखापाल १/२, (लेखा व अनुज्ञेयता)/(लेखापरीक्षण), मुंबई/नागपुर

- ११) जिल्हाधिकारी (सर्व)
- १२) उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (सर्व)
- १३) शिक्षणाधिकारी (सर्व)
- १४) प्रादेशिक इतर मागास बहूजन कल्याण प्रादेशिक विभाग, (सर्व)
- १५) जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी (सर्व)
- १६) जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त, (सर्व)
- १७) सहायक संचालक, इतर मागास बहूजन कल्याण विभाग, (सर्व)
- १८) जिल्हा कोषागार अधिकारी (सर्व)
- १९) निवडनस्ती (२-योजना)

परिशिष्ट अ

अ ब व क गटात कोणतीही योजना स्वयंसेवी संस्थेमार्फत राबविण्याचे निश्चित असेल तर, संस्थेची निवड खालील पध्दतीने करावी -

- मंजुर केलेल्या/प्रस्तावीत केलेल्या योजनांची अंमलबजावणी करण्याकरीता सर्वप्रथम शासकीय संस्था / शासन मान्यता प्राप्त संस्था / शासनाने विशिष्ट प्रशिक्षण कार्यक्रम राबविण्यास मान्यता दिलेल्या शासकीय संस्था यांना प्राधान्य देण्यात यावे.
- जेथे स्वयंसेवी संस्थेमार्फत प्रशिक्षण द्यावयाचे/योजना राबवावयाची असेल तेथे आराखड्यातील मंजुर योजनेची सर्व स्थानिक वर्तमानपत्रात प्रचलित पध्दतीनुसार, संक्षिप्त जाहिरात देवून संस्थेकडून विहित नमुन्यात प्रस्ताव मागवावा.
- सदर प्रस्तावातील वस्तुस्थिती पाहणेसाठी संस्थेस स्थान भेट अहवालातील बाबी संस्था निवड करतांना विचारात घ्याव्यात.

संस्थेच्या निकषासाठी संस्थेची पात्रता-

- संस्था ३ वर्षांपासून नोंदणीकृत असावी व प्रस्तावित प्रशिक्षण राबविण्याचा संस्थेचा किमान ०३ वर्षांचा अनुभव असावा. त्यासाठी संस्थेकडे आवश्यक प्रशिक्षित मनुष्यबळ व मुलभूत सुविधा संस्थेकडे असाव्यात.
- संस्थेचे तीन वर्षांचे लेखापरिक्षण झालेले असावे व संस्था आर्थिकदृष्ट्या सक्षम असावी.
- संस्थेकडे रु.१०.०० लक्ष राष्ट्रीयीकृत बँकेची सॉलवन्सी असणे आवश्यक आहे.
- एका संस्थेला एका जिल्हयातून एका वर्षासाठी जास्तीत जास्त दोन प्रशिक्षण घेता येतील.
- संस्था रोजगार वा स्वयंरोजगार उपलब्ध करून देण्यास सक्षम असावी .
- सदर संस्थेकडे , पॅनकार्ड, व्यवसाय कर इ.भरल्याबाबत व मान्यतेबाबत आवश्यक ती कागदपत्रे असावीत.

परिशिष्ट-ब

अ ,ब व क गटातील योजनांसाठी लाभार्थी निवड करताना खालील पद्धतीचे अनुसरण करावे -

१. आराखडयातील प्रत्येक योजनेसाठी कार्यालयीन सूचना फलक / विभागाचे संकेतस्थळ / वर्तमानपत्रात मोफत बातमी प्रसिध्द करुन विशिष्ट मुदतीत लाभार्थ्यांकडून अर्ज मागवावेत. प्राप्त अर्जाची योजनानिहाय जेष्ठता सुची तयार करावी. लक्षांकाच्या प्रमाणात जेष्ठतम उमेदवारांची निवड करावी.
२. लाभार्थी हा भटक्या जमाती -क प्रवर्गातील धनगर समाजाचाच असावा.
३. भारत सरकार शिष्यवृत्ती योजनेसाठी जी उत्पन्न मर्यादा लागू आहे तीच उत्पन्नमर्यादा व त्यामध्ये वेळावेळी केंद्र सरकार जो बदल करेल ती मर्यादा लागू राहिल.
४. प्राप्त झालेल्या अर्जाच्या जेष्ठतेनुसार संगणकीकृत यादी तयार करण्यात यावी व त्यानंतर कागदपत्रे तपासणी करुन पात्र व अपात्र अर्जदारांच्या स्वतंत्र याद्या तयार करण्यात याव्यात. ज्या अर्जाची पुर्तता करणे आवश्यक असेल अशा अर्जाची पुर्तता करण्याचा अंतिम दिनांक निश्चित करुन देण्यात यावा. पुर्तता न झालेले अर्ज बाद करण्यात यावेत.
५. लाभार्थी निवड करतांना प्रथम दारिद्र्य रेषेखालील लाभार्थी /अपंग/ विधवा, परितक्त्या, निराधार महिला यांना प्राधान्याने योजनेचा लाभ देण्यात यावा. नंतर जसे अर्ज प्राप्त होतील त्यातील कमी उत्पनापासून ते जास्त उत्पन्नापर्यन्त यादी तयार करावी.
६. सदर योजनेतर्गत महिलांसाठी ३० टक्के समांतर आरक्षण किंवा शासन वेळोवेळी निर्धारित करेल त्याप्रमाणे आरक्षण अनुज्ञेय असेल.
७. तसेच अपंगासाठी ४ टक्के अपंग व शासन वेळोवेळी निर्धारित करेल ज्याप्रमाणे आरक्षण असेल.
८. पात्र अर्जदारांना लाभ देण्यात यावा तसेच, वरील सर्व याद्या संगणकीकृत करुन प्रसिध्द करण्यात याव्यात. तथापि त्या यादीतून (विधवा, परितक्त्या, निराधार महिला) यांना प्राधान्याने समावेश असावा.
९. सर्व योजनांचे लाभार्थ्यांची योजने निहाय शैक्षणिक पात्रता व आवश्यक ती माहिती / अर्ज प्राप्त झाले नुसार सर्व योजनांचे लाभार्थी निवडी संबंधी कार्यवाही व प्रत्यक्ष योजना राबवितांना बदलण्यात आलेले पर्यायी लाभार्थीची निवड संबंधीत सहायक संचालक, इतर मागास बहूजन कल्याण हे करतील व आवश्यकतेनुसार लाभार्थी यादीस मंजुरी प्रदान करतील.

सर्वसाधारण सुचना-

- १) प्रारूप आराखडयातील गटनिहाय मान्य योजनांना निर्देश समितीची तात्काळ मंजूरी घ्यावी व मंजूर योजनावर त्वरीत खर्च करावा. कोणत्याही परिस्थितीत प्रथम तिमाहीत न्युक्लिअस बजेटच्या निर्धारित प्रमाणात खर्च होईल याची दक्षता घ्यावी.
- २) मान्य योजनांचा जिल्हयातील सर्व तालुक्यातील लाभार्थ्यांना लाभ देण्यात यावा. त्यासाठी मान्य योजनांना पुरेशा प्रमाणात सर्व तालुक्यात प्रसिद्धी देण्यात यावी.
- ३) मंजूर योजना क्लस्टर पध्दतीने राबवावी जेणेकरून विशेष परिणाम दिसून येईल व योजनेचे मुल्यमापन करणे सुलभ होईल.
- ४) न्युक्लिअस बजेट अंतर्गत योजनांचा लाभ देतांना गावाची स्थानिक गरज, गावात उपलब्ध असलेल्या सुविधा, लाभार्थ्यांची गरज, त्याची पात्रता, मान्यताप्राप्त अभ्यासक्रम, मान्यताप्राप्त संस्था इ. बाबी विचारात घ्याव्यात.
- ५) शासन निर्णयातील मार्गदर्शक सुचना व शासन/संचालनालयाने वेळोवेळी निर्गमित केलेली परिपत्रके/ पत्रे यांमधील मार्गदर्शक सुचनांचा अवलंब करून योजनांची अंमलबजावणी करावी व दरमहा किमान १० टक्के खर्च करण्याची दक्षता घ्यावी.
- ६) ज्या योजनांचा अर्थसंकल्पात आहे किंवा ज्या योजना या विभागामार्फत अथवा इतर शासकीय विभागामार्फत नियमितपणे राबविल्या जात आहेत अशा योजना न्युक्लिअस बजेट अंतर्गत शक्यतो घेण्यात येवू नयेत.
- ७) जिल्हयातील स्थानिक परिस्थिती व आवश्यकतेचा सांगोपांग विचार करूनच आपण विषयांकित प्रारूप आराखडा सादर केला आहे. त्यानुसार निवडक योजना मान्य करण्यात आलेल्या आहेत. तरीदेखील वर्षभरात उद्भवणा-या प्रसंगानुरूप एखादी योजना घेणे अत्यंत क्रमप्राप्त ठरत असल्यास तसा तपशीलवार प्रस्ताव सहायक संचालक, इतर मागास बहूजन कल्याण संचालनालयामार्फत सादर करावा. सदर योजनेसाठी आवश्यक निधी मंजूर योजनेतूनच उपलब्ध करावा.
- ८) प्रस्तावासोबत प्रस्ताव ज्या गटातील आहे त्या गटातील कोणत्या मंजूर योजनेऐवजी सदर योजना मंजूर करावी याबाबत सुस्पष्ट अभिप्राय नमुद करावा.
- ९) इतर मागास बहूजन कल्याण कार्यालयांकडून प्रारूप आराखडयात योजना प्रस्तावित करताना एकच योजना / बाब वेगवेगळ्या संस्थांमार्फत राबविण्याचे प्रस्तावित आहे.
- १०) योजनांना मंजूरी मिळाल्यानंतर पात्र लाभार्थ्यांची यादी इतर मागास बहूजन कार्यालयाच्या नोटीस बोर्डावर व इतर ठिकाणी प्रसिध्द करण्यात यावी.
- ११) आपण आराखडयातील योजनांना पुरेशी प्रसिध्दी देवून लाभास उत्सुक धनगर समाज बांधवांकडून अर्ज मागवावेत. प्राप्त अर्जाची तालुकानिहाय ज्येष्ठता यादी तयार करून सर्व तालुक्यांना समान प्रारुपासोबत न्याय तत्वाचा वापर करून योजना निहाय लाभार्थी यादी तयार करावी व योजनेच्या प्रथम निर्देश समितीसमोर सादर करावी .
- १२) तसेच, योजनेचा लाभ दिलेल्या लाभार्थ्यांची माहिती विहित विवरणपत्रात जतन करावी. योजनेशी निगडीत कार्यान्वयीन यंत्रणा /प्रशिक्षण संस्था निश्चितीसाठी वर्तमानपत्रात जाहिरात /विनाखर्च बातमी प्रसिध्द करून नामांकित यंत्रणांकडून प्रस्ताव मागवावेत. त्यानुसार प्राप्त होणा-या प्रस्तावातून आवश्यक तेवढ्या यंत्रणा निश्चित कराव्यात. कोणत्याही

परिस्थितीत योजनेंतर्गत लाभार्थी व कार्योन्वित यंत्रणा निवडीमध्ये पारदर्शकता राहिल व कोणत्याही प्रकारची तक्रार उद्भवणार नाही याची दक्षता घ्यावी.

- १३) न्युक्लिअस बजेट अंतर्गत राबविलेल्या योजनांचे मुल्यमापन करणेबाबत सहायक संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग व प्रादेशिक उपसंचालक, यांनी केलेल्या मुल्यमापनाचे अहवाल संचालनालयास सादर करणे आवश्यक आहे.

-----*-----